

Griend is een belangrijke broedplaats voor Grote Sterns. Jaarlijks broeden er zo'n tweeduizend paar Grote Sterns. Het eiland herbergt vanouds de grootste kolonie van West-Europa.
Foto: Piet Munsterman.

Of het vinden van maar één beschrijving van dit voedselgedrag bewijst dat het uitzonderlijk is weet ik niet, maar als er lezers zijn die een dergelijke waarneming hebben opgemerkt, laat mij dat dan weten.

Met dank aan Ruud van Beusekom en Achilles Cools voor aanvullende informatie.

■ M. van Houten, e-mail: marc.vanhouten@hotmail.com

LITERATUUR:

Beusekom, R. van (2014): Mythische raaf. Vogels 5(2014):23-25

Cools, A. (2014): De kauw. Atlas Contact, Amsterdam.

Ratcliffe, D. (1988): The Raven. Poyser, Londen.

Griend, een wandelende zandbak

Het gaat niet goed met Griend, de begroeide zandplaat in de Waddenzee. De zee knaagt aan dit vogelparadijsje. Natuurmonumenten heeft een plan.

Griend ligt precies tussen Terschelling en het vasteland. Het is een 'wandelend eiland' zolang de natuur zijn gang kan gaan. Wat de zee er aan de westkant vanaf haalt, groeit aan de zuidoostelijke kant weer aan.

De laatste eeuw hapert dat natuurlijke proces. Het is niet precies duidelijk hoe dit komt. Wel is sinds de aanleg van de Afsluitdijk – tussen 1922 en 1932 – de dynamiek van stromingen en stuwingen in de Waddenzee veranderd. Het verschil tussen eb en vloed is sinds de aanleg met een halve meter toegenomen.

Hoewel volgens Natuurmonumenten niet precies duidelijk is wat het effect is geweest van de aanleg van de Afsluitdijk, doordat er geen

nulmeting is geweest voor de aanleg van de dijk, is wel duidelijk dat de Afsluitdijk grote veranderingen heeft teweeggebracht.

Ieder jaar verdwijnen er enkele meters van Griend, met een gemiddelde van 7 m per jaar. Door herfst- en winterstormen van 2013 en 2014 raakte Griend 50 m kwijt en in 2015 nog eens 32 m. In totaal heeft Griend een oppervlakte van circa 50 ha.

Dan kun je twee dingen doen: de natuur z'n gang laten gaan of toch een handje helpen, zoals in de afgelopen honderd jaar al vaker is geprobeerd. Natuurmonumenten gaat opnieuw ingrijpen. Er wordt een zandmassa van ruwweg 18 ha gestort voor de zandplaat. Dat wordt een soort voorbever, die de groene zandplaat de komende decennia weerbaar moet maken tegen storm en stromingen. In het najaar van 2016 wordt aan de westkant van de zandplaat de zandrug opgespoten met materiaal dat elders in de Waddenzee wordt opgezogen. Op de zandplaat zelf zal de begroeiing deels worden afgeplagd om de nestcondities voor de Grote Stern te verbeteren. Die broedt graag op kaal zand.

Er is natuurlijk ook overwogen om helemaal niets te doen, vertelt een woordvoerder van Natuurmonumenten. 'We hebben daar heel lang over gesproken. De ingreep die we nu doen, is mogelijkwerijs het begin van de fase waarin we kunnen zeggen, we moeten dit loslaten. Maar daar is het nu te vroeg voor. We weten dat als we nietsdoen, we op enig moment de grote waarde van dit gebied zullen verliezen. We zitten op een kantelpunt, het eiland begint weer kleiner te worden. Dit is een heel belangrijke hoogwatervluchtplaats voor trek- en broedvogels, de vegetatie op

In het Markermeer worden enkele eilanden aangelegd die moeten helpen de waterkwaliteit te verbeteren. Deze eilanden zullen ook aantrekkelijk zijn voor vogels. Men verwacht dat onder andere Vissdieven er zullen gaan broeden.
Foto: Jonny Veldhuis.

Griend is bijzonder. We hebben van deskundigen begrepen dat als we nietsdoen de kans groot is dat Griend helemaal zal verdwijnen. Door de vooroever aan te leggen, willen we juist de dynamiek van het wandelende eiland herstellen.'

Vrij spel

In 1988 is een eerdere poging gedaan om het eilandje met een zandrug te beschermen. Er werd een zandhaak om het westelijke deel van de zandplaat gelegd. Het was de derde ingreep. Sinds de jaren vijftig is getracht de afkalving een halt toe te roepen, maar altijd met matig succes. Ook de bult van 1988 is inmiddels verdwenen, opgeslokt door de zee. Het zand is weggevoerd naar zandplaten áchter Griend. 'We kunnen het ons niet veroorloven dit vogeleiland kwijt te raken,' zegt Sanne van Gernerden van Natuurmonumenten op het strand van Griend. 'Dit is een Natura 2000-gebied met grote ecologische waarde. De Waddenzee is werelderfgoed. We grijpen liever niet in, het is één van de weinige gebieden in Nederland waar de natuur vrij spel heeft. Maar we weten ook dat als Griend verdwijnt, er geen nieuw Griend zal komen.'

Tienduizenden vogels

Griend is het domein van vogels. Het eilandje is een groot deel van het jaar onbewoond. Alleen in het broedseizoen, pakweg van april tot eind juli, wonen er twee vogelwachters op het eiland. Om te tellen: Kanoeten, Drieteenstrandlopers, Rosse Grutto's, Scholeksters, Eiders, sterns, Graspiepers, Tureluurs en – sinds enkele jaren – ook Lepelaars. Zo'n vijftientwintig verschillende soorten worden er jaarlijks geteld. Tienduizenden vogels gebruiken de zandplaat om te broeden. Jaarlijks

worden er rond de 25.000 paar Kokmeeuwen geteld.

Het huidige Griend bestaat sinds 1860. De oude contouren van de zandplaat tonen hoe het eilandje door de jaren heen is veranderd onder invloed van de zee. Griend is in 150 jaar ook al een eindje opgeschoven in zuidoostelijke richting. In de jaren zeventig van de vorige eeuw was het een heel stuk kleiner.

Altijd gekwakkel met de stern

Vooraf voor de Grote Stern is Griend een belangrijke broedplaats. Ieder jaar worden zo'n tweeduizend paar Grote Sterns op de zandplaat geteld. Op Griend broedt vanouds de grootste kolonie van West-Europa. De laatste jaren loopt het aantal sterns wel wat terug. Volgens boswachter Erik Jansen van Natuurmonumenten kan dit te maken hebben met het matige succes dat Kokmeeuwen hebben om jongen op Griend groot te brengen. Grote Sterns broeden graag vlakbij Kokmeeuwen, omdat die hun nesten beschermen tegen aanvallen van roofvogels en grotere meeuwen, zoals de Zilvermeeuw. Waarom de Kokmeeuwen het minder goed doen is onduidelijk.

In de jaren zestig van de vorige eeuw liep het aantal broedparen van stern spectaculair terug – in korte tijd van 20.000 naar 800 – door waterverontreiniging uit het Rotterdamse Botlekgebied. De vervuiling bereikte via de Noordzee het Waddengebied.

In de vroege Middeleeuwen was Griend anderhalf keer zo groot als het huidige Texel. Er was een bewoonde nederzetting met een ommuurde kloosterschool (In de eeuwen die volgden, werd het eiland verzwoegen door vloedgolven en het verdween lange tijd ge-

heel of grotendeels van de kaart, red.).
Bron: Trouw, 7 maart 2016.

GS

Broedvogels Wadden hebben het moeilijk

Broedvogels in de Waddenzee hebben het moeilijk. Veel soorten – zoals Scholekster, Kluut, Kokmeeuw, Grote Stern en Visdief – hebben een laag ‘broedsucces’. Dat blijkt uit een langlopend onderzoek van Sovon Vogelonderzoek Nederland en onderzoeksinstituut Imares.

Beide organisaties verzamelen, in een programma samen met Duitsland en Denemarken, sinds 2005 gegevens over een aantal karakteristieke kustbroedvogels. Die informatie geeft veel inzicht in de ontwikkelingen in de natuur.

In de periode 2011-‘13 deden sommige soorten het slechter dan daarvoor: ze brachten minder nakomelingen voort. Dat komt onder meer door overstromingen door extreem hoogwater, juist in het broedseizoen. Ook worden nesten leeggeroofd door vooral Vossen en Bruine Ratten, vooral langs de westkust. Maar ook kan een tekort aan voedsel een rol spelen. Zo hebben Eider en Scholekster last van de intensieve bevissing van schelpdieren in de jaren negentig.

Bron: Trouw, 5 maart 2016.

Pas op voor de meeuw!

Als het broedseizoen van meeuwen is losgebarsten is dat leuk voor wie van jonge vogeltjes houdt, maar een nachtmerrie voor bewoners van Haarlem, Leiden en Alkmaar. De gemeentes willen te laat met het indienen van een hoger beroep. Daardoor konden er ook in 2016 geen meeuweneieren geraapt worden.

Op een terras in Leiden zit een echtpaar te lunchen. Het broodje met zalm en roomkaas dat op tafel staat, wekt de interesse van een groep meeuwen op de reling van de brug. Ze zitten te wachten tot er ook maar een kruimeltje van tafel valt. Eén meeuw trekt de stoute schoenen aan en vliegt richting terras, op weg naar de Italiaanse bol met zalm.

Al langer heeft de sleutelstad al een probleem met de ‘gevlugelde terreur’, maar sinds vorig jaar is het vechten tegen de bierkaai. ‘In 2015 zijn er ondergrondse containers in de binnenstad gekomen. Dat is prima, want dan verscheuren ze de vuilniszakken op straat niet meer. Maar het nadeel is dat het voedsel

voor de meeuwen veel schaarser is, terwijl er niet minder vogels komen. Afgelopen zomer waren ze hongeriger en agressiever dan ooit.’ Een oplossing voor overlast van meeuwen is het verwisselen van eieren door nepexemplaren in het broedseizoen. Ook het ‘inoliën’, waardoor het ei geen zuurstof krijgt, bestaat. Dat mag eigenlijk niet, maar omdat de overlast in Haarlem, Leiden en Alkmaar zo groot was, kregen de steden in 2014 een ontheffing. Die werd in 2015 aangevochten door de stichting De Faunabescherming. Dat had succes: het eieren rapen mocht niet meer, waardoor de populatie groeide. De steden gingen in hoger beroep, maar waren volgens de Raad van State ‘veel te laat’ met het vragen om een versnelde behandeling. Het hoger beroep diende op 14 april 2016, maar de uitspraak laat nog zo’n zes weken op zich wachten. Dan is het broedseizoen al voorbij. Harm Niesen van de Faunabescherming is er bijna zeker van dat de uitkomst dan in het voordeel van de meeuwen uit gaat vallen. ‘Het is simpelweg Europese regelgeving dat vogels moeten worden beschermd. Geen enkel ei mag worden behandeld of geraapt.’ Om welke vogelsoorten het gaat, maakt daarbij niet uit. ‘Voor de wet zijn alle vogels gelijk.’

Slim

GS

Het rapen van eieren zou eigenlijk niet eens zin hebben, weet Sybe Terwee. Hij richtte in zijn door meeuwen geteisterde wijk in Haarlem de ‘Werkgroep Meeuwenoverlast Kleverpark’ op. Doel: ‘In de zomer weer met het raam open kunnen slapen,’ legt hij uit op zijn platte dak. ‘Eieren rapen werkt niet en is onnodig. Dan maken ze eens per jaar een rondje en vervangen ze meeuweneieren door stenen exemplaren. Maar meeuwen zijn slim: die zien zo’n steen en denken, mijn eieren zijn weg en maken een nieuw nest zodra de gemeentemedewerkers hun hielen hebben gelicht. Het broedseizoen duurt niet voor niets zo lang.’

De oplossing is simpel, zegt Terwee, wijzend naar zijn dak: ‘Nesten weghalen mag niet. Maar voorkomen dat er nesten worden gebouwd wel.’ Zijn overburen hebben op zijn aanraden een net gespannen tussen de schoorsteen en zelf heeft hij puntige planken op het dak. ‘Voordat meeuwen leren vliegen, leren ze lopen. Dat is op dit dak nu onaantrekkelijk, dus zoeken de meeuwen verder.’

Bron: De Telegraaf, 15 april 2016.

GS

Eilandjes lokken vogels en vissen naar Markermeer

Na een miljoen kubieke meter slib opspuiten rijst een eiland op uit het Markermeer. Al jaren was er een plan om eilandjes aan te leggen in het Markermeer. De Postcode Loterij werd overtuigd om vijftien miljoen te investeren; het Rijk legde later de resterende dertig miljoen bij. Met het geld kan een eiland van anderhalf bij drie kilometer worden aangelegd. Als de aanpak slaagt en er meer geld is, volgen meer kleinere eilandjes.

Het Markermeer is nu een dode boel. Waar de bodem van het aangrenzende IJsselmeer vooral uit zand bestaat, ligt het Markermeer bezaaid met fijn slib. Die laag klei is te danken aan de stroming uit de tijd van de Zuiderzee. Het slib woelt om bij harde wind waardoor het water erg troebel is. Ongunstig voor veel vissen. Ook is het meer te diep voor waterplanten, waar vissen normaal hun beschutting kunnen vinden.

De eilandjes van de Marker Wadden moeten daar verandering in brengen. Door bijvoorbeeld rietkragen, struikgewas op de eilandjes en ondieptes waar vissen kunnen paaien. De verwachting is dat straks veel meer soorten zich thuis voelen in het meer. 'Het begint met pioniers als Visdieven, maar wie weet in de toekomst ook wel Visarenden.'

Een baggerschip spuit al weken klei en zand op de vier meter diepe bodem van het meer. Dan rijst een grijze massa omhoog uit het water. 'Toch knap, dat we dit moment zo precies hebben kunnen berekenen,' zegt een woordvoerder van Boskalis, terwijl het zand, vermengd met dikke kluiten klei, alle kanten opspat. Met een baggerleiding van een kilo-

meter is er ruim een miljoen kuub verplaatst. Voor baggermaatschappij Boskalis is het een uniek project. 'We maken over heel de wereld eilanden, maar die zijn om op te bouwen. Een moeras met klei zoals hier, doen we voor het eerst.' Bouwen met het fijne slib met 'yoghurtachtige' structuur is spannend, ook voor Boskalis. Of het gaat lukken is de vraag.
Bron: Trouw, 12 mei 2016.

GS

Kleinere Kanoet kan lastiger bij zijn voedsel in de tropen

Klimaatveranderingen bij de Noordpool kunnen trekvogels opbreken in de tropen. De Kanoet *Calidris canutus*, die in arctisch gebied ter wereld komt, blijft door een verschuiving van het seizoen wat kleiner van stuk. Dat is op de arctische toendra's geen probleem, maar het gaat de vogel parten spelen als hij verkast naar zijn overwinteringsgebied. Onderzoekers van het Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee (NIOZ) en enkele Europese universiteiten vingen en ringden de afgelopen decennia aan de Poolse kust duizenden jonge Kanoeten, die voor het eerst de lange reis ondernamen van hun geboortegrond in Noord-Rusland naar de Banc d'Arguin, een waddengebied in Mauritanië. De gevolgen van opwarming en seizoensverschuiving in de geboortestreek waren aan de jonge Kanoeten goed te zien: ze waren kleiner en lichter en hadden een kortere snavel. De Kanoet kan die achterstand niet goedmaken met een groeispuurt. Hij moet het de rest van zijn leven doen met een snavel van gemiddeld 3 cm. Zijn belangrijkste voedsel op het Mauritaanse wad, het schelpdier-

Door de huidige klimaatveranderingen ontwikkelen Kanoeten zich minder in het arctische broedgebied. Dat levert problemen op in de overwinteringsgebieden in Afrika.
Foto: Marcel van Kammen.

tie *Loripes*, zit echter op een diepte van 4 cm. Dat was de normale snavelengte van Kanoeten voor klimaatverandering hun groei hinderde. 'Met die kortere snavel is de Kanoet aangewezen op zeegraswortel,' zegt onderzoeksleider Jan van Gils, 'en dat is geen supervoedsel.'

Het is in theorie mogelijk dat de kleinere Kanoet beter voedsel heeft gevonden in andere gebieden dan het Mauritaanse wad. 'Erg waarschijnlijk is dat niet,' zegt Van Gils. Om die mogelijkheid uit te sluiten zou je jonge Kanoeten van zendertjes moeten voorzien en volgen. Dat gaat gebeuren. De technologie is sinds kort zo ver ontwikkeld dat NIOZ-onderzoekers kunnen beschikken over zendertjes van 2,5 g.

Een kleiner lijf zou een evolutionaire aanpassing kunnen zijn die de Kanoet voordeel biedt. Van Gils ziet het voordeel niet: 'Met minder lichaamsgewicht en een kortere snavel heeft de Kanoet een kleinere overlevingskans. De verandering is zo snel gegaan, dat die het gevolg moet zijn van ondervoeding en niet van genetische aanpassing. Dat effect kan op de hele soort gaan wegen, want vogels die een slechte start hebben gehad en klein blijven, brengen vaak kleinere kuikens ter wereld.'

Bron: Trouw, 13 mei 2016.

GS

Warme Noordpool probleem voor hongeri-ge Kanoeten

Kanoeten die bij de Noordpool als kuiken voedsel mislopen door een te warm klimaat, kunnen later in de tropen ook niet bij hun eten.

Door de opwarming van het Noordpoolgebied komen Kanoeten daar voedsel te kort, maar de vogels ondervinden de gevolgen daarvan pas als ze Afrika bereiken. Op tropische wadden komen de snavels van ondervoede vogels lengte te kort om bij de diepste schelpen in het zand te komen. Een team van Poolse, Russische en Nederlandse ecologen beschrijft dit onverwachte gevolg van klimaatopwarming voor Kanoeten in *Science*.

Kanoeten kleiner, hun snavels korter

De Kanoet is een steltloper die in het Noordpoolgebied broedt en overwintert op tropische wadden. De ondersoort die de ecologen voor dit onderzoek volgden, broedt in Siberië en overwintert aan de Mauritaanse kust. De Nederlandse Waddenzee is een belangrijke pleisterplaats voor deze Kanoeten op trek-

tocht, een plek om even bij te komen, net als het Poolse kustgebied.

'In Polen worden Kanoeten al sinds 1983 ieder jaar gemeten en gewogen', zegt Jan van Gils, ecooloog bij het Koninklijk Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee (NIOZ) en eerste auteur van het artikel in *Science*. 'We zagen dat de Kanoeten steeds kleiner werden en hun snavels steeds korter.'

Satellietbeelden lieten zien dat de sneeuw in het Siberische broedgebied nu twee weken eerder smelt dan dertig jaar geleden. In jaren met vroege dooi waren de Kanoeten bovendien kleiner dan bij late dooi. De ecologen vermoeden dat in deze warme jaren de insecten al uit de bevroren grond kruipen als de kanoetkuikens nog in het ei zitten. De jonge vogels missen de insectenpiek, blijven klein en houden korte snavels.

Aan de andere kant van de wereld, in Mauritanië, zagen de ecologen dat Kanoeten met korte snavels minder overlevingskansen hebben. Een Kanoet met een snavel van vier centimeter kan tweederde van de meest gegeten schelpen bereiken. Maar voor een Kanoet met een snavel van drie centimeter is dat nog maar eenderde. Deze minder bedeelde Kanoeten vullen hun dieet aan met zeegras. Zeegras is moeilijk te verteren en het bevat minder energie dan schelpdieren.

Biologen hebben veel nagedacht over de gevolgen van klimaatverandering voor lichaamsgrootte. Een bekend idee is dat dieren in een warme wereld kleiner worden, zodat ze makkelijker warmte afgeven. Van Gils: 'Wij laten juist zien dat kleine Kanoeten het niet beter doen, maar eerder sterven.' Van Gils gaat ook naar de toendra in Alaska om daar het idee te toetsen dat insecten eerder uitkomen dan kanoetkuikens.

Bron: NRC Handelsblad, 13 mei 2016.

GS

LITERATUUR:

Gils, J.A. van, S. Lisovski, T. Lok, W. Meissner, A. Ozarowska, J. de Fouw, E. Rakhimberdiev, M.Y. Soloviev, T. Piersma, M. Klaassen (2016): Body shrinkage due to Arctic warming reduces red knot fitness in tropical wintering range. *Science* 13 May 2016, Volume 352 (6287):819-821, DOI: 10.1126/science.aad6351.

Ex-huiskatten hebben vrij spel op Texel

Texel heeft te maken met een kattenplaag. Het probleem wordt veroorzaakt door verwilderde katten. Afschieten mag niet, maar wat is dan een oplossing? Studenten brengen nu

eerst maar eens de populatie in kaart.

In de afgelopen twee maanden zijn op Texel al meer dan vijfhonderd kattendrollen door de handen van onderzoekers gegaan. Studenten van de Hogeschool Van Hall Larenstein in Leeuwarden kammen het hele duingebied van het Noord-Hollandse eiland af om de kattenpopulatie in kaart te brengen.

Verwilde katten – dieren die hun baasje kwijt zijn of die in het wild zijn geboren – komen in heel het land voor. Schattingen lopen uiteen van honderdduizend tot ruim een half miljoen exemplaren. Op Texel vormen enkele honderden ontheemde huisdieren een heuse plaag. De dieren doen zich te goed aan op de grond broedende vogels, maar ook de beschermde Noordse Woelmuis staat op het menu. De onschuldig ogende katten hebben vrij spel, natuurlijke vijanden zoals de Vos kent het eiland niet.

Staatsbosbeheer is de beesten daarom liever kwijt dan rijk. Afschieten is geen optie want jagen is verboden in het Natura 2000-gebied. 'Het is mogelijk om een ontheffing te krijgen, als daar een aantoonbare reden voor is', legt de lokale boswachter uit. 'De rechter heeft er toch een stokje voor gestoken, omdat alle onderzoeken zijn gedaan op de vaste wal.' Op andere Waddeneilanden zorgen katten voor minder problemen. Die vallen onder de provincie Friesland, waar geen verbod op afschieten van kracht is. Om toch een ontheffing te krijgen op Texel, kunnen de studenten aan de bak. Volgens de onderzoekers zal het nog zeker een paar jaar duren voor het zover is. 'Dit is nog een oriënterend onderzoek, voor statistisch bewijs zijn nog veel meer data nodig.'

Het vermoeden is dat vakantiegangers katten meenemen, die vervolgens aan de wandel raken. 'Katten redden zich prima, al staan ze vast even raar te kijken bij de veerhaven,' zegt één van de onderzoekers.

In vier maanden tijd zien de onderzoekers alle uithoeken van het duingebied, van de Slufter tot De Hors. De werkzaamheden bestaan, naast het lopen van 'poep rondes' twee keer in de week, ook uit het plaatsen en monitoren van cameravallen. Dat zijn camera's met sensoren die reageren op beweging en lichaamswarmte.

Deze dag loopt één van de onderzoekers een route ter hoogte van het plaatsje Den Burg. Katten lopen net als wild via vaste paadjes, weet hij. 'We zetten de camera's op splitsingen, dan heb je de meeste kans,' legt de

student uit. Dat levert ook een hoop bijvangst op. Zo laten Konijnen zich uitgebreid fotograferen en onlangs begaf zich een Wulp voor de lens. 'We hopen natuurlijk dat we een keer een kat op de foto krijgen met een beschermde vogel in zijn bek. Hoeveel bewijs wil je hebben?'

Bij vlagen is het stressen voor de studenten, die nu in het tweede jaar van hun studie diermanagement zitten. Een ecooloog zou een onderzoeksplan aanleveren, maar dat is er nog steeds niet. Vandaar dat de studenten soms het gevoel hebben dat ze vooral op eigen houtje opereren. Ook was het wachten op cameraonderdelen, zoals batterijen die bovendien wel erg snel leeg bleken te zijn. 'Een camera maakte wel tienduizend foto's van grassprietten omdat de sensor niet goed stond ingesteld. We doen wat we kunnen in ieder geval.'

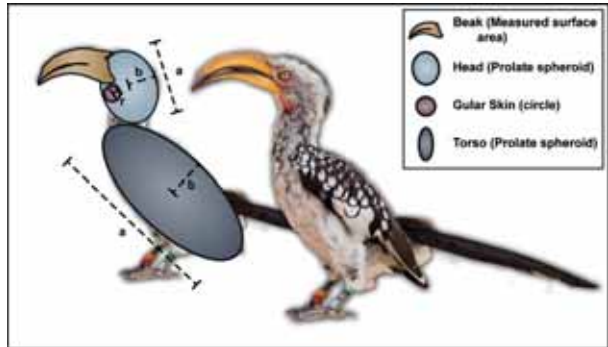
Met behulp van de bruikbare foto's en de locatie van de uitwerpselen zijn zelfs de vermoedelijk daders te traceren. Ecologen kunnen in het lab aan de hand van botjes ook nagaan waaruit het dieet van de kat bestaat. Ook kunnen inwoners en vogelaars een melding doen op de website 'Waarneming.nl' – die eigenlijk bedoeld is om bijzondere observaties – met natuurliefhebbers te delen. De internetpagina geeft ook de optie 'huiskat', waarbij bezoekers als bewijslast ook regelmatig foto's plaatsen.

De Dierenbescherming vindt het plan om de dieren af te schieten maar niks. 'Wie zegt dat een Noordse Woelmuis wel thuishoort op Texel? Bovendien als de katten het niet doen, eten de roofvogels ze wel op,' zegt een woordvoerder. De Dierenbescherming pleit daarom voor castreren en opnieuw uitzetten, zodat de populatie vanzelf uitsterft. 'Dit is het probleem van mensen, daar moet je katten niet het slachtoffer van maken. Pak het bij de bron aan en verbied het meenemen van katten.'

'De beesten zitten er nu, daar hebben we op dit moment mee te leven,' geeft de boswachter toe. Er zit volgens hem voorlopig niets anders op dan te wachten op de uitkomsten van het onderzoek. Hij voelt niets voor het castreren van de beesten om ze vervolgens opnieuw los te laten. 'Wij vingen eerst zestig tot tachtig beesten per jaar. De Dierenbescherming zorgde ervoor dat de katten op de vaste wal weer een nieuw heenkomen kregen. Op den duur kwamen ze daar niet meer van af, dus moesten we daarmee stoppen.'

In Nederland lopen drie tot vier miljoen huis-

Het meten van de snavels van de Neushoornvogel Zuidelijke geelsnaveltok *Tockus leucomelas* – een neushoornvogel – voor het berekenen van de oppervlakten om de warmte overdracht.
Bron: website PlosONE.

katten rond, het grootste deel heeft gewoon een baasje. Naar schatting leven er 165.000 katten in buitengebied, waar ze zich prima thuisvoelen. De dieren zijn verantwoordelijk voor het doden van meer dan twintig miljoen beschermde dieren. Naast muizen en vogels, eet de kat ook kikkers, Ringslangen en salamanders. Op Twitter posten verontwaardigde natuurliefhebbers regelmatig foto's van katten met prooien. De dieren zijn bovendien drager van wormen en ziekten. Veel eekhoorns vinden de dood door de zogenaamde 'kattenbak-parasiet', waarvan katten vaak drager zijn. Alleen in de provincies Friesland, Utrecht en Noord-Brabant is jagen toegestaan. In enkele andere provincies worden de beesten gecastreerd en opnieuw losgelaten. De Jagersvereniging pleit voor een verplichte registratie door middel van een chip waarmee ook de eigenaar valt te traceren.

Bron: *Trouw*, 23 mei 2016.

GS

Snavel om te koelen

Neushoornvogels hebben een fikse snavel. Zuid-Afrikaanse biologen hebben ontdekt dat die snavel de vogels koel houdt in de verzengende Afrikaanse hitte. De snavel zit vol bloedvaten die wijder kunnen worden om de vogel af te koelen. De koeling is het sterkst bij temperaturen tussen de 31 en 41 °C, schreven de biologen woensdag 18 mei 2016 in het tijdschrift PLoS ONE.

Vogels zweten niet. Ze kunnen alleen warmte kwijt door te hijgen en zo water te laten verdampen of door hun bloedvaten te verwijderen. Maar hijgen is onwils op plekken waar water schaars is of de lucht extreem vochtig. Neushoornvogels (en toekans) lossen dat op met enorme snavels.

Bron: *NRC Handelsblad*, 19 mei 2016.

GS

LITERATUUR:

Ven, T.M.F.N. van de, R.O. Martin, T.J.F. Vink, A.E. McKechnie, S.J. Cunningham (2016): Regulation of Heat Exchange across the Hornbill Beak: Functional Similarities with Toucans? PLoS ONE 11(5): e0154768. doi:10.1371/journal.pone.0154768 (<http://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0154768>).

Uilskuiken is juist slim

Uilskuiken! Als iemand dat naar je roept, weet je dat je iets stoms hebt gedaan. Maar waarom worden er uilskuikens bijgehaald? Waarom geen kanariekuikens of papegaaienuilskuikens?

Al sinds de Middeleeuwen wordt er met uilen gescholden. De middeleeuwers vonden uilen maar lelijk en griezelig, met hun grote ogen en nachtelijk gekrijs. De enige vogel die nóg stommer was dan een uil, was het uilskuiken. Onzin natuurlijk. Zwitserse biologen hebben ontdekt dat uilskuikens rekening houden met hun broertjes en zusjes.

De biologen onderzochten de kuikens van de Kerkuil. De Kerkuil is een mooi uiltje met hartvormig gezicht en een goudbruin spikkelleed. Kerkuilen broeden het liefst in schuren en kerken, maar omdat er steeds minder kerken en schuren zijn, hangen uilenfans tegenwoordig nestkasten op. Broedende Kerkuilen brengen wel zes tot tien kuikens groot.

Het jonge uilenleven draait om muizen. De hele nacht brengen vader en moeder uil muizen naar het uilennest. Maar hoe bepalen de uilskuikens wie het volgende muisje mag? Om dat uit te zoeken, haalden de biologen Kerkuiltjes van hun nest. Die mochten een paar nachtjes logeren in het lab van de biologen, voordat ze weer werden teruggezet.

In het lab speelden de biologen uilengeluiden af. Soms waren dat geluiden van krijsende uiltjes met honger. Soms waren het geluiden

van tevreden uiltjes die net gegeten hebben. Als het logeeruiltje hongerige kuikens hoorde, wachtte hij even met eten. Pas als het stil werd begon het uiltje zelf te krijsen om een muis op te eisen. Maar bij het geluid van tevreden uilen begon het kuiken eerder zelf te roepen.

Ontzettend handig, vinden de biologen. Zo krijgt iedereen genoeg te eten. Kuikens met honger laten met gekrijs aan broertjes en zusjes weten dat ze flink zullen strijden om de muis. Uiltjes met minder honger kunnen dan even afwachten. Zo bespaart iedereen energie en raakt niemand gewond.

Uilskuikens zijn dus niet dom, maar slimme onderhandelaars. Misschien moet voortaan uilskuiken geen scheldwoord zijn, maar een compliment.

Bron: NRC Handelsblad, 21 mei 2016.

GS

Wat wil de Kievit het liefst?

Met een vergelijkend onderzoek tussen weilanden en akkers waar wel of geen maatregelen voor Kieviten zijn genomen wil Landschap Noord-Holland in het 'Jaar van de Kievit' ontdekken hoe boeren de weidevogels het beste kunnen helpen.

Vrijwillige weidevogelwachters hebben de afgelopen twee weken op een maïsakker bij Uitgeest, een paar meter voor en achter een tiental kievitsnesten stokjes geplaatst. Op die manier zouden ze bij de start van het grote kievitenonderzoek makkelijk te vinden moeten zijn. Maar als zij samen met een onderzoeker weer terugkomen op de akker – in de hoop vogels te kunnen vangen – zijn nagevoel alle nesten leeg. Deze zijn gepredeerd door een roofdier. 'Zo systematisch als deze

akker is leeggehaald, ... dat zou goed een Vos geweest kunnen zijn,' aldus de onderzoeker. Gelukkig is welgeteld één van de gemarkeerde nesten op deze akker nog bebroed. De kievitouders vliegen zenuwachtig boven één van de weidevogelwachters, als de onderzoeker op vernuftige wijze een kooi boven het nest plaatst. De eieren vervangt hij voor de zekerheid even door nep-eieren. 'Als de kooi straks over de Kievit valt en de vogel gaat in paniek rondvliegen, dan wil je niet dat hij of zij de eigen eieren beschadigt. Daarom houd ik ze even warm in een plastic bakje in de auto.'

De vier eieren liggen al meer dan twee weken in het nest: een vereiste om de kooi te kunnen plaatsen. 'De vogels moeten maximaal 'broeds' zijn, zodat ze snel weer naar het nest terugkeren.' Vanuit de auto zien de mannen hoe één van de ouders eerst zenuwachtig een paar rondjes om de vreemde kooi loopt. Maar dan is de drang om weer op de eieren te gaan zitten blijkbaar toch te groot geworden. Als de vogel op de eieren gaat zitten valt de kooi er automatisch overheen.

Met een flinke sprint rennen weidevogelwachters naar het nest. De vogel wordt even in een speciale doos gestopt, de kooi wordt verwijderd en de originele eieren worden teruggelegd. 'De andere ouder kan dan snel weer doorgaan met broeden,' legt één van de weidevogelwachters uit.

Herkenbaar

Wanneer de maten van de vogel zijn genomen en hij een genummerd metalen ringetje heeft gekregen, smeert de onderzoeker een kleurloze vloeistof op de linkerflank van de vogel. 'Dit is een stof die reageert met het eiwit uit de veren van de vogel. Over ongeveer een half uurtje zal de flank van deze vogel aan de linkerkant eerst bruin kleuren en later zwart. Dat is de meest eenvoudige manier om vogels op grote afstand herkenbaar te maken. Gewone verf zou heel snel van de veren afslijten. Deze kleurstof verdwijnt pas aan het eind van het seizoen weer als de vogels hun veren ruien.'

De komende weken zullen ze de gemerkte vogel in de gaten moeten houden. Waar loopt hij? Wat doet hij? En vooral: lopen er kuikens bij deze Kievit?

Op deze manier worden uiteindelijk zes vogels op dit bedrijf gemarkeerd. Drie uit nesten die op 'gewone' akkers zijn gevonden, en drie op een akker waar speciale bescher-

Sinds vele jaren lopen jaarlijks veel vrijwilligers wekelang de weilanden af te speuren op zoek naar nesten die beschermd moeten worden tegen verstoringen door vee en agrarische werkzaamheden. Er zijn nu proeven gedaan om de nesten op te sporen met behulp van drones. Die proeven lijken goede resultaten op te leveren.
Foto: R.A. Kole.

mingsmaatregelen worden genomen, in de vorm van een brede strook met een kruidenrijk plantenmengsel rond het maïsveld. En dat op nog eens vier andere bedrijven met maïsakkers.

Ook op vijf bedrijven met grasland wordt een vergelijkbare proef uitgevoerd. Daar worden weilanden met een verhoogde waterstand in de greppels vergeleken met 'gewoon' grasland.

Deze proef is een initiatief van Landschap Noord-Holland. 'Het idee erachter is dat de samenleving niet zomaar wat beschermingsmaatregelen financiert op agrarische bedrijven, maar eerst goed uitzoekt wat wel en niet werkt', zo licht de onderzoeker het project toe.

'Boeren die met het project meedoen, willen natuurlijk ook graag dat de gekozen maatregelen effect hebben. Je kunt wel denken dat een rand met kruiden om een maïsakker goed is voor vogels, omdat daar meer insecten zitten en de kuikens dus meer te eten hebben, maar is dat ook zo? De graslandproef is ingegeven door het idee dat een hogere waterstand goed is voor de ouders. Die kunnen in natere en dus slappere bodem beter naar wormen peuren. En in de oevers van die modderige natte greppels groeit het gras trager en hebben de kuikens meer kans om insecten te vinden. Jonge Kieviten lopen graag op slijkgige oevers achter insectjes aan te rennen. Maar dat is dus ook de theorie. Met deze proef kijken we of dat ook echt verschil maakt. Worden de greppels ook lang genoeg nat gehouden? Zien de vrijwilligers op de percelen waar maatregelen

zijn genomen straks ook echt meer Kieviten met jongen lopen?'

Veel lege nesten

De onderzoeker en de vrijwillige weidevogelwachten houden een beetje hun hart vast voor dit seizoen. 'Van een aantal locaties horen we dat er dit jaar veel nesten leeg worden gehaald. Dat kan door Vossen, marterachtigen en vogels gebeuren. Maar dat betekent natuurlijk niet dat die rovers de enige oorzaak zijn van de achteruitgang van de Kievit. Een gezonde populatie kan wel een stootje hebben. Wij maken het de rovers ook wel heel makkelijk, met onze droge maïsakkers, waar ze zo van nest naar nest kunnen lopen om alle eieren op te halen. Van nature broeden Kieviten op open, uitgestrekte grasvlaktes, of gebieden die vaak overstromen. Daar is het moeilijker voor predatoren om op grote schaal toe te slaan. In ons agrarisch landschap zullen we het leefgebied van de boerenlandvogels zoveel mogelijk moeten verbeteren en tegelijk accepteren dat ieder jaar een deel van de legfels verdwijnt door roofdieren.'

Alleen nog kerngebieden

Een hoogleraar plantenecologie en natuurbeheer aan Wageningen Universiteit en Researchcentrum, hield onlangs zijn oratie 'Natuur beschermen in een veranderende wereld'. Hij doet al vele jaren onderzoek naar weidevogels en andere agrarische natuur. 'Waar het de weidevogels uiteindelijk vooral aan ontbreekt is vegetatie met een open structuur, voldoende dekking en insecten. Wij hebben eerder

Het land van veehouder De Jong uit Eemnes ziet er uit als gewone stroken grasland, maar het barst er van de vogels. Een deel van zijn land wordt als 'rijke weide' beheerd. Dat gras wordt minder vaak per jaar gemaaid dan gangbaar is onder melkveehouders en in kleinere stukken. Om vogels dekking te geven blijven er stroken langer staan en als er nog nesten liggen op percelen die gemaaid moeten worden dan wordt om de nesten heen gemaaid.
Foto: R.A. Kole.

al laten zien dat bijvoorbeeld kruidenrijk weiland alleen niet voldoende is om de vogels erbovenop te helpen. Als er wel kruiden zijn maar geen insecten, schieten de vogels er alsnog niets mee op,' stelde de professor. Vogels zijn volgens de hoogleraar het beste geholpen met hoge grondwaterstanden in grootschalige open graslandgebieden. 'Maar we weten ook dat er nog maar een beperkt aantal gebieden in Nederland is dat aan die juiste randvoorwaarden voldoet. Wat je doet, moet je dus in de buurt van die kerngebieden doen, zodat maatregelen op boerenland en in weidevogelreservaten elkaar nog kunnen versterken. De rest is in feite dweilen met de kraan open'.

2016: Jaar van de bedreigde Kievit

Dit jaar is door Vogelbescherming Nederland en Sovon Vogelonderzoek uitgeroepen tot het 'Jaar van de Kievit'. Dat deden ze niet omdat het zo goed gaat met deze vogel. Sinds het midden van de jaren tachtig van de vorige eeuw neemt het aantal Kieviten in ons land af in een steeds hoger tempo. De laatste tien jaar gaat er ieder jaar vijf procent van het aantal broedparen af. Naar schatting zijn er nog ongeveer 200.000 paren over, minder dan de helft van het aantal in 1990.

Bron: Trouw, 3 mei 2016.

GS

Nieuwe veren voor uil

Het leek er tamelijk hopeloos uit te zien voor een Kerkuil die bij een brand haar verenpak ernstig beschadigde. Maar secondelijm kan redding brengen.

De Kerkuil overleefde in april 2016 een grote brand bij een varkensstal in het Limburgse Echt. Daar verzorgde ze in een nestkast haar jongen. De vlammen bleken genadeloos. In een poging om haar jongen te beschermen, verbrandde de uil bijna levend. Haar verenpak en een deel van de pennen smolten door de verschroeide hitte toen ze probeerde haar jongen te redden.

Het was helaas voor niets, want het nest met jongen werd verwoest. De uil werd zwaargewond gevonden en naar het Natuurhulpcentrum in het Belgische Opglabbeek gebracht. Hier kwam de Kerkuil terecht op de intensive care, waar ze behandeld werd voor de brandwonden. Haar poten waren erg verbrand. Het hulpcentrum kon de veren van een dode uil met secondelijm vastmaken aan de beschadigde pennen van de gewonde uil.

Gelukkig vernieuwen uilen om de zoveel tijd hun veren. Dus dan vallen de getransplanteerde pennen af en krijgt ze weer haar eigen veren. Hetzelfde is eerder gedaan bij andere roofvogels en dat werkte. Zo kunnen ze veel eerder terug de natuur in om weer voor zichzelf te gaan zorgen.

Bron: De Telegraaf, 28 april 2016.

GS

Proef om weidevogels op te sporen met drones is succes

De inzet van drones om nesten van weidevogels op te sporen blijkt succesvol. De afgelopen weken is onder meer bij Liederholthuis een proef uitgevoerd. RTV Oost maakte een mooi verslag van deze proef met een weidevogeldrone.

De stand van de weidevogels gaat al jaren achteruit. Als belangrijke oorzaak wordt de intensieve landbouw gezien. Zo worden door het gebruik van steeds grote machines nogal eens nesten van weidevogels kapotgemaakt.

Inventarisatie zonder verstoring

Vrijwilligers proberen in veel weilanden en akkers de nesten van weidevogels op te sporen, zodat ze beschermd kunnen worden. Probleem is alleen dat ze daarbij de weidevogels makkelijk verstoren en dat lang niet alle nesten gevonden worden. De inzet van drones maakt het nu mogelijk om in een korte tijd vanuit de lucht de aanwezigheid van nesten in kaart te brengen, zonder veel verstoring. De proef is een initiatief van Landschap Overijssel, Brandhof Natuur & Platteland en Clear Flight Solutions uit Enschede. Ook de provincie Overijssel verleent steun aan het project. De afgelopen weken zijn veel testen uitgevoerd in weidevogelgebied Het Liederbroek bij Liederholthuis.

Infraroodcamera aan boord

De drones worden bij die proeven voorzien van een zeer gevoelige infraroodcamera die verschillen in warmte detecteert. Daardoor lichten de warme nesten op in het koudere weiland. Automatisch worden daarbij de coördinaten vastgelegd die meteen worden doorgestuurd naar een landelijke database, waarvoor vrijwilligers en boeren toegang hebben.

De afgelopen tijd is vooral gewerkt aan het verfijnen van de software die de nesten moet detecteren. Nu worden ook andere dieren in het veld nog door het systeem waargeno-

men. De software-ontwikkelaars proberen die waarnemingen eruit te filteren, zodat het systeem gebruiksvriendelijker wordt en weidevogelbescherming in heel het land er vanaf volgend jaar mee aan de slag kunnen.

Aanvragen uit heel het land

Projectleider Peter van den Brandhof is erg enthousiast over het verloop van de proef. 'We zien veel meer dan met het blote oog en het opsporen van de nesten gaat ook veel sneller. Uit heel het land komen al aanvragen binnen voor de drone. Ik denk dat we een geweldige slag kunnen maken met deze techniek om de weidevogels beter te beschermen.'
Bron: RTV Oost, 24 mei 2016.

GS

Nestkapers

Kaapstad is gekoloniseerd door de Zwarte Havik. Met stadsduiven als gemakkelijke prooi, steeg het aantal broedparen tot boven de vijftig. De snelle aanpassing aan het stadse leven verliep niet vlekkeloos. De haviken kregen namelijk te maken met een andere opkomende stadsvogel: de Nijlgans. Deze watervogels maken zelf geen nest en zoeken het om te broeden vaak hogerop. Haviksnesten voldeden prima, want 61 procent van de bewoonde horsten werd ingepikt door Nijlganzen. Terugvechten tegen de veel grotere ganzen is geen optie, maar de slachtoffers ontwikkelden een slimme strategie; meerdere nesten bouwen, zodat er altijd één achter de hand is (Sumasgutner et al. 2016). In Nederland worden Buizerds en Haviken ook door agressieve Nijlganzen van hun nest gejaagd. Zelfs stadse Slechtvalken die met

nestkasten aan een hoge en droge broedplaats geholpen worden, hebben Nijlganzen als geduchte concurrenten. In Rotterdam werden in nestkasten bestemd voor Slechtvalken regelmatig complete Nijlganslegsels gevonden. De oplossing bieden de Haviken van Kaapstad; meerdere nestkasten timmeren en in elkaars nabijheid plaatsen. Andere Nijlganzen worden niet in de buurt getolereerd en de valken kunnen ongestoord in een gansvrije nestkast broeden.

Bron: NRC Handelsblad, 24 mei 2016.

GS

Sumasgutner, P., J. Millán, O. Curtis, A. Koelsag & A. Amar (2016): Is multiple nest building an adequate strategy to cope with inter-species nest usurpation? *BMC Evolutionary Biology*, mei 2016.

Melk met oog voor weidevogels

Een melkveehouder die rekening houdt met weidevogels, maakt extra kosten. Die worden nu niet gecompenseerd. Een sleutelrol ligt bij de supermarkten, vindt de Vogelbescherming Nederland. In Eemnes is een boer inmiddels alvast begonnen.

Melkveehouder Gert-Jan de Jong uit het Utrechtse Eemnes is er een zoals Vogelbescherming Nederland ze graag ziet: een boer die zijn weides beheert met oog op het belang van de weidevogels. Voor de melk van zo'n vogelvriendelijke boer mag de consument best wat meer betalen, vindt Vogelbescherming, om de extra kosten en arbeid van de boer te compenseren. Maar is dat haalbaar? De weilanden van De Jong lijken heel gewone, langgerekte stukken gras. Maar ze bulken in het voorjaar van het leven. Een Grutto

Vogels lok je met een hoog slootpeil of door een greppel met water, daarvoor moet het grondwaterpeil omhoog. De provincie Utrecht financierde daarvoor waterpompen op zonne-energie die in samenwerking met de agrarische natuurvereniging in Eemland konden worden geplaatst. Foto: R.A. Kole.

piept net boven het gras uit, Haasjes huppen vrolijk rond, twee Kieviten bedrijven de liefde. Even verderop hebben wel honderd vogels zich verzameld in een plas, midden tussen het gras. Het gefluit en gepiep vult de stilte die hoort bij de polder.

Het is een bijzonder en zeldzaam beeld. Van weidevogelboeren als De Jong zijn er niet veel, tachtig hebben zich aangesloten bij het netwerk van Vogelbescherming. Elders is het Nederlandse weidelandschap vooral verschaald door te veel mest, te weinig variatie in grassoorten, te weinig bloemen en dus te weinig insecten voor de vogels. Komen daar toch nog vogeltjes uit eitjes gekropen, dan kan het vroege maaien of een roofdier ze alsnog de kop kosten. Sinds 1990 werd het aantal Grutto's gehalveerd, de populatie Scholeksters nam met zestig procent af.

De Jong, die onder andere vijftien van zijn 48 ha land als 'rijke weide' beheert, maait eenzelfde stuk gras minder vaak per jaar dan gangbaar is onder melkveehouders en in kleinere stukken. 'Als er veel nesten zitten kun je niet maaien. Of je moet eromheen maaien,' legt De Jong uit. 'Officieel moet er vijftig vierkante meter gras omheen blijven staan, maar ja, dan loopt dat kuiken het gras uit en komt hij alsnog onbeschermd in open veld. Dan is hij een prooi voor roofdieren. Banen met gras van verschillende lengtes zijn nodig als dekking.' Telkens opnieuw het land op, maaien, drogen, ophalen en afdekken kost veel tijd waar geen compensatie tegenover staat. Het later maaien van het gras, het voer voor de koeien, heeft ook gevolgen voor de melkproductie. 'Vroeg gemaaid gras bevat veel eiwitten, essentieel voor een goede melkproductie. Hoe later gemaaid, hoe minder eiwitten in het gras. Dat moet ik dan aanvullen met dure brokken.'

Vogels lok je met een hoog slootpeil of een greppel met water, daarvoor moet het grondwaterpeil omhoog. De provincie financiert daarvoor waterpompen op zonne-energie. Verder compenseert de provincie het opbrengstverlies van het gras, maar alleen als een boerderij in een 'kerngebied' ligt, met veel weidevogels. Alle extra arbeid en moeite die De Jong erin steekt, is onbetaald. Een echte vogelliefhebber dus.

Eerlijke prijs

Tweehonderdduizend hectare rijke weide is volgens Vogelbescherming nodig om vogels als de Grutto voor uitsterven te behoeden. Dat

betekent dat iets meer dan vierduizend van de huidige zeventienduizend melkveeherden zouden moeten overstappen. Het zijn de supermarkten, vindt Vogelbescherming, die dat mogelijk moeten maken. 'Als de supermarkten de melk apart verkopen, krijgen boeren die zich inzetten voor een rijke weide, een eerlijke prijs voor hun melk en zullen ze omschakelen,' verwacht Joost Hartog, campagnecoördinator bij Vogelbescherming. Mensen willen graag natuurvriendelijker geproduceerd voedsel. Dat is de conclusie uit een onderzoek uitgevoerd door onderzoeksbureau Motivaction in opdracht van Vogelbescherming Nederland. Die laatste roept consumenten op om via haar website digitale kaartjes te sturen naar Jumbo en Albert Heijn. Daarmee zeggen zij dat ze meer willen betalen voor melk uit de rijke weide. Maar of ze dat uiteindelijk ook echt doen? Dat zal pas blijken als de rijke weidemelk in het koelvak ligt.

Dat kan nog lang duren. Jumbo en Albert Heijn benadrukken allebei dat de wens van de klant altijd centraal staat, maar wagen zich niet aan een voorspelling wanneer rijke-weidemelk in hun schappen zal staan, noch doen ze enige toezegging. Marc Jansen, directeur van het Centraal Bureau Levensmiddelen (CBL), de brancheorganisatie voor supermarkten, moet het nog zien. 'Het is melk met een ideologisch tintje, net als biologische melk en dat slaat goed aan. Maar zo'n nieuw product moet wel zijn plekje veroveren in de supermarkt. Het moet gewoon verkopen.'

Weer een nieuw melkpak

Ook zuivelgigant FrieslandCampina is terughoudend over weer een nieuw melkpak in de winkel. Perswoordvoerder Jan-Willem ter Avest somt op wat er allemaal bij komt kijken. 'De melk moet apart opgehaald worden, dus er moeten vrachtwagens de weg op. Dan moet de melk gecertificeerd worden en fabrieken moeten uitbreiden om de melk apart te kunnen verwerken. Of gewone melk moet plaats maken voor melk uit de rijke weide.' Ter Avest vindt het een sympathiek idee maar het brengt wel veel kosten met zich mee. Hij twijfelt aan de meerprijs van vijf tot tien eurocent per liter melk die Vogelbescherming berekende. 'Die is nu gewoon nog niet te berekenen,' voegt hij eraan toe.

Joost Hartog van Vogelbescherming laat de moed niet zakken. 'Weidevogels horen volgens ons bij het boerenlandschap. Alleen

als we de boeren van de rijke weides eerlijk gaan belonen, kunnen we de weidevogels beschermen.’

Gert-Jan de Jong op zijn land bij Eemnes: ‘Als er veel nesten zijn kun je niet maaien.’

De kosten

Het Centrum voor Landbouw en Milieu (CLM) heeft de extra kosten berekend voor bedrijven die het maaien van het gras uitstellen tot half juni, als de nesten uitgekomen zijn en de jonge vogels zijn uitgevlogen. Door een lagere grasopbrengst kost dat ongeveer een cent per liter melk, drie tot vier procent van de huidige opbrengst van melk van de boerderij. Daarbij is de extra arbeid die een boer heeft om het maaien af te stemmen op de weidevogels, niet meegerekend. De melkprijs ligt nu al erg laag, per liter krijgt een boer tussen de vijftientig en dertig eurocent. De weidevogelboer verdient nu helemaal niets extra aan zijn vogelvriendelijke melk.

Bron: Trouw, 8 april 2016.

Meer jonge Tapuitjes uit ‘vosproof’ nest

In Nederland zijn er dankzij nestbescherming in 2015 aanmerkelijk meer jonge Tapuiten uitgevlogen dan de jaren daarvoor. Vogelbescherming Nederland verwacht daarom dat er deze lente ook meer Tapuiten zullen terugkeren om hier te broeden.

De Tapuit was vroeger een algemene soort, maar hij is in de afgelopen vijftientig jaar één van de zeldzaamste broedvogels van Nederland geworden. Van de 2200 broedparen begin jaren tachtig van de vorige eeuw zijn er nu nog 230 tot 270 over. De belangrijkste oorzaak van de dramatische achteruitgang van het fraaie vogeltje is verlies van geschikte broedgebieden.

De Tapuit houdt van schrale, zandige, open plekken, waar hij achter insecten aan kan. Maar veel van die voorheen aantrekkelijke duin- en heidegebieden zijn dichtgegroeid geraakt met gras en struikgewas. Dat dichtgroei komt onder andere door stikstofdepositie, het wegvallen van schapenbegrazing, een gebrek aan stuivende duinen en de achteruitgang van het konijn door ziekten. Konijnen houden de begroeiing lekker kort en bovendien nestelen Tapuiten graag in hun holen. Bij de Tapuiten die op de schaarse geschikte gronden nog wel tot broeden komen, gooit de Vos roet in het eten. Daarom werden vorig jaar in twee ‘bolwerken’ van de Tapuit, het

Drents-Friese Wold en de duinen van de Kop van Noord-Holland, zoveel mogelijk nesten opgezocht en met kippengaas beschermd tegen roofdieren. Deze noodmaatregel tot behoud van het bedreigde broedvogeltje leidde onmiddellijk tot succes. In de Noordduinen bij Den Helder zijn uit 67% van de beschermde nesten jongen uitgevlogen, tegen 23% uit onbeschermden. Op het Aekingerzand in het Drents-Friese Wold boekte 93% van de beschermde nesten broedsucces en vlogen 139 jongen uit.

Ook in 2016 worden de nesten van de Tapuit in deze twee gebieden weer beschermd. In de Eierlandse Duinen op Texel, waar geen Vossen zijn maar wel verwilderde katten rondlopen, zal de populatie Tapuiten worden onderzocht op broedsucces en predatiecijfer. Ook dit gebied is – met 26 broedparen in 2014 – een ‘bolwerk’ van de Tapuit.

Bron: Trouw, 20 april 2016.

GS

GS

Broedende Strandplevieren terug op Texel

In 2016 hebben op Texel twee paar Strandplevieren gebroed. Dat was sinds 2009 niet meer gebeurd op het eiland. Toch is er in principe wel genoeg geschikt leefgebied aanwezig. Dit jaar deden een paar stille plekken op het strand wonderen. We zouden daarom het strand vaker moeten delen met vogels, zoals de zeldzame en bijzondere Strandplevier, maar ook de Bontbekplevier en de Dwergster.

De stranden aan onze Noordzeekust behoren tot de allermooiste stranden van de wereld en de lengte ervan is haast ongeëvenaard. Niet zo gek dus dat we er massaal op neerstrijken. Waar we echter veel te weinig bij stilstaan is dat het strand van oudsher ook een geweldig natuurgebied is. Voor een aantal planten- en diersoorten is het zelfs van levensbelang. Dat is bijvoorbeeld zo voor de Strandplevier. Vroeger kwam deze soort op alle stranden langs de kust voor. Maar door de toenemende recreatie is het strand voor plevieren ongeschikt geworden. Het ontbreekt de vogels aan rust om de eieren uit te broeden en jongen groot te brengen. Ze broeden gewoon op het strand, tussen de schelpen. Het helpt bovendien niet als de nesten ook nog uitermate goed gecamoufleerd zijn.

Rustige Texelse stranden

Op de Waddeneilanden zijn de rustigste stranden te vinden. Aan zowel de noord-

punt (bij de vuurtoren) als de zuidpunt (De Hors) van Texel groeit het eiland aan en zijn immens mooie, brede stranden te vinden. Hier is beginnende duinvorming waar te nemen. Dynamisch, zeldzaam landschap. Juist daar is het perfect voor Strandplevier en andere strandbroeders als Bontbekplevier en Dwergstern. Door de grootschaligheid is het er ook nog relatief rustig.

Beschermingsactie

Groot was de opwinding daarom toen er dit voorjaar twee paar Strandplevieren op Texel opdoken en er gingen broeden. Dat was voor het laatst gebeurd in 2009. Meteen werd er een initiatief gestart om de Strandplevieren te beschermen. Die van De Hors zaten op een schelpenbank met Dwergsternen. De kolonies Dwergsternen worden al elk jaar afgezet met een touw, dus ook dit jaar. Bij de vuurtoren is meer recreatie. Hier werd dit jaar voor het eerst een stuk rond het nest afgezet met touw. De hoop is dan dat strandbezoekers rekening houden met de zeldzame strandgasten. Ook Bontbekplevieren profiteren ervan. Op De Hors vlogen gelukkig jonge Strandplevieren uit, bij de vuurtoren bleef dat onduidelijk. Wellicht zijn de vogels daar toch verstoord. De Strandplevieren van Texel zouden van Vlieland kunnen zijn gekomen, daar weet de soort zich nog steeds te handhaven op de Vliehors. Het gebied waar zij daar broeden

ligt erg geïsoleerd en is doordeweeks afgesloten als militair oefenterrein. In de Delta is nog een behoorlijke populatie aanwezig, maar die staat onder grote druk; er worden te weinig jongen groot. Hier spelen naast verstoring ook vegetatiesuccessie en predatie de Strandplevieren parten. Om de Strandplevier te behouden als broedvogel is het belangrijk dat er jongen bij komen, anders vergrijsd de populatie en sterft hij uit.

Zie ook: <https://www.vogelbescherming.nl/actueel/bericht/?bericht=1929>, geplaatst op 1 augustus 2016.

GS

Eerste visarendjong van Nederland vliegt uit

Op 4 augustus 2016 rond 13:00 uur heeft in de Biesbosch het eerste ooit in Nederland geboren visarendjong zijn nest verlaten en een eerste vlucht gemaakt. Getuigen zagen dat hij twee grote rondes boven het nest vloog en op een tak ging zitten. Daarna ging hij weer met zijn ouders op het nest zitten om een vis te eten.

Boswachter Thomas van Es van Staatsbosbeheer verwacht in augustus veel activiteit van ouders en jong rond het nest en dat het jong tijdens steeds langere vluchten de Biesbosch verder gaat verkennen. Uiterlijk komende september vertrekken de Visarenden naar Afrika om daar te overwinteren.

Aan de noordkant van Texel liggen erg rustige en brede stranden. Hier groeit het eiland aan en er is beginnende duinvorming. Zo'n omgeving is perfect voor strandbroeders, zoals Strandplevier, Bontbekplevier en Dwergstern.

Foto: Gerbert Strang.

In mei werd duidelijk dat een paartje Visarenden voor het eerst aan het broeden was in de Biesbosch. Begin juni kroop het jong uit zijn ei. De afgelopen dagen maakte het jong al vlieg oefeningen in zijn nest.

Unicum in Nederland

Dat Visarenden broeden en jongen krijgen in Nederland is een unicum. De grote roofvogels gebruiken Nederland doorgaans alleen als tussenstop tijdens hun trektocht van hun overwintergebieden in Afrika en hun broedgebieden in het oosten en noorden van Europa. Al enkele jaren overzomeren Visarenden in de Biesbosch. Boswachter Thomas van der Es: 'Dit is echt goed nieuws voor de Nederlandse natuur. Dat een prachtige vogel als de visarend weer terug is als broedvogel in ons land zegt iets over de kwaliteit en de schaal van het gebied.'

Meer informatie is te vinden op de website van Staatsbosbeheer: <http://www.staatsbosbeheer.nl>.

Bron: Bericht Staatsbosbeheer, 5 augustus 2016.

GS

Bijeneter een nieuwe broedvogel in Zeeland

Voor het eerst broedde er een Bijeneter in de provincie Zeeland. Lokale vogelaars en mensen van de Werkgroep Bijeneters Nederland wisten de vogels op te sporen en zagen dat die succes hadden. Ook op andere plekken in het land kwamen weer Bijeneters tot broeden. Halverwege juni kwam er een melding van twee Bijeneters uit het noordelijke duingebied van Walcheren. Het duurde een week eer de vogels weer werden gezien, ditmaal door meerdere vogelaars. Omdat het ging om vogels die mogelijk zouden gaan broeden, werd besloten om ze met rust te laten en niet meer publiekelijk te melden. In de derde week van juni zagen vogelaars regelmatig paringen en proefoverdrachten. Ook werd er voor het eerst een derde Bijeneter gezien. De nestgang werd daarna al snel gevonden en de plaatselijke beheerders en de Werkgroep Bijeneters werden op de hoogte gebracht.

Nauwlettend gevolg

De Bijeneters werden op afstand goed gevolgd. Ondanks langdurig observeren was het lang onduidelijk of er echt jongen waren. Wel werden er voedselvuchten gezien, waarbij de Bijeneters met insecten in de snavel rondvlo-

gen. Halverwege augustus werden er ineens vijf Bijeneters gezien. Uiteindelijk bleken er zes jonge en drie volwassen vogels aanwezig te zijn. Er was dus toch gebroed. De vogels bleven nog tot eind augustus rondhangen alvorens te vertrekken.

Bijeneter als broedvogel in opkomst

De laatste tien jaar worden vrijwel jaarlijks broedende Bijeneters in Nederland ontdekt. In 2015 noteerde de Werkgroep Bijeneters Nederland een record van vijftien paren. Ondanks het natte voorjaar werd er ook in 2016 weer gebroed. Niet alleen in Zeeland, maar ook op twee locaties in Limburg.

Bron: Sovon Vogelonderzoek Nederland, 30 september 2016.

GS

Succesvol jaar voor broedende Kraanvogels

De Kraanvogels doen het goed in Nederland, met name in de provincies Drenthe en Friesland. Van de twintig getelde broedparen zijn er inmiddels vijf kuikens uitgevlogen. Dat was in onder andere het Dwingelderveld, het Drents Friese Wold en in het Fochteloërveen. Een prachtig resultaat voor deze bijzondere vogel.

Waarschijnlijk profiteerden de Kraanvogels dit jaar van het natte voorjaar. Doordat de broedplek vaak rondom erg nat was, bleken er minder nesten leeggehaald te worden door roofdieren. De overvloedige regen zorgde voor ondergelopen wandelpaden. Voor wandelaars waren de afgesloten paden minder leuk, de Kraanvogels genoten daardoor van de extra rust.

Fochteloërveen

Na honderden jaren afwezigheid keerde de Kraanvogel in 2001 terug naar Nederland. Het eerste kuiken zag het levenslicht in het Fochteloërveen. De jaren daarna bleek het uitgestrekte en natte hoogveengebied op de grens van Drenthe en Friesland grote aantrekkingskracht uit te oefenen op de Kraanvogel. Vanuit deze kraamkamer verspreidde de vogel zich langzaam verder over Nederland. Inmiddels zijn er in 2016 broedende paartjes te vinden in het Dwingelderveld, Holtingerveld, het Drents-Friese Wold, Bargerveen en Midden-Drenthe. Van de acht broedparen in het Fochteloërveen vloog er nu eentje uit.

Na jarenlang tevergeefs het dak in de gaten gehouden te hebben, werd er uiteindelijk toch gebruik gemaakt van de speciale pannen.

Foto: H. Werners.

Ontwikkeling

Tegenwoordig is de Kraanvogel niet meer weg te denken uit de Friese en Drentse natuurgebieden. De Kraanvogels breiden zich steeds verder uit naar andere provincies. Zo kwam er meldingen van broedparen uit onder andere Gelderland en Limburg. Zie voor meer informatie: <http://www.natuurmonumenten.nl>.

Bron: Bericht Natuurmonumenten, 18 juli 2016.

GS

Eindelijk onder de pannen

Ruim dertig jaar geleden besloot ik een aantal speciale nestpannen aan te brengen op het dak van ons huis. Achteraf gezien – met de inzichten van deze tijd – helemaal op een verkeerde plek, want ik plaatste ze op het pannendak aan de west- en zuidkant. Daar blijkt het tijdens zomerse hoogtijdagen veel te heet te worden. Inmiddels is uit onderzoeksgegevens bekend, dat nogal wat gierzwaluwgrut door oververhitting om het leven komt. Gelukkig bieden de hoge laanbomen aan de zuidkant van het huis door hun schaduwwerking enige verkoeling.

Maar goed, dat wist ik destijds nog niet.

Al die jaren lieten de extra nestingen de om ons huis scherende Gierzwaluwen totaal onberoerd. Geen vogel die zich liet verleiden eens even een kijkje te komen nemen.

Tot... twee jaar geleden! Ik reed met m'n auto de oprit op en meende warempel een zwarte

vogel één van de nestpannen binnen te zien glippen. Het zou toch niet waar zijn? Zou er eindelijk succes kunnen worden geboekt? Ik twijfelde echter want op de nok van het dak zat een Merel z'n veren te poetsen. Had ik mij misschien vergist en was de zwarte schim een merelman en was – zoals wel vaker – de wens de vader van de gedachte? De daaropvolgende dagen brachten echter zekerheid. Ik hield de invliegopening nauwlettend in de gaten en ja hoor, op een gegeven moment kwam aan alle twijfel een eind toen ik een Gierzwaluw de nestingang zag gebruiken.

Gierzwaluwen zijn bijzonder plaatstrouw en daardoor kon ik ze tot mijn niet geringe vreugde ook in 2015 weer begroeten. Inmiddels heb ik ze ook enkele keren fotografisch kunnen vastleggen zodat het ultieme bewijs van de nestelende 'gieren' onder ons dak geleverd is. Daarbij komt dat ik beide vogels in de laatste week van juli nog heb zien uitvliegen. Dit zou kunnen betekenen dat hun kroost – ondanks enkele weken met tropische temperaturen – in goede gezondheid vlak daarna het nest moet hebben verlaten. Hoevel, helemaal zeker schijnt dit niet te zijn. De oudervogels kunnen het nest namelijk ook gebruiken om er te overnachten.

In elk geval blijkt maar weer eens dat geduld een schone zaak is en dat je de moed niet te snel moet opgeven als het om Gierzwaluwen gaat.

■ Harm Werners, e-mail: harmwerners@hotmail.nl.

Veldwaarnemingen

Struikrietzanger *Acrocephalus dumetorum*, 10 juni 2016, Robbenjager, Texel.
Foto: E. de Waard.

Griel *Burhinus oedicnemus*, Heteren, 29 juli 2016.
Foto: E. Winkel.

Zwarte Sterns *Chlidonias niger* in het Groene Hart bij Kockengen, 27 juni 2016.

Foto's: O.W. Zijlstra.

Zwarte Ooievaar *Ciconia nigra*, Driebergen, 19 augustus 2016.
Foto: E. de Waard.

Poelruiter *Tringa stagnatilis*, 19 september 2016. Deze zeldzame vogel was enige tijd aanwezig bij de waterberging Twiks bij Medenblik tussen de daar foeragerende Tureluurs, Grutto's en een enkele Kemphaan. De vogel leek oppervlakkig op een Groenpootruiter maar de snavel was rechter en veel dunner. Poelruiters broeden oostelijk (Oost-Europa) van Nederland met een mogelijke uitbreiding naar het westen. Dat verklaart ook dat ze de laatste jaren bijna jaarlijks in ons land worden waargenomen.
Foto: O.W. Zijlstra.

Boomleeuwerik *Lullula arborescens* op het Caitwickerzand, Nieuw-Millingen, 17 juni 2016.
Foto: E. Winkel.

Adulte Pontische Meeuw *Larus cachinnans*, Teugse Kolk, Deventer, 7 augustus 2016.
Foto: E. Winkel.

Adulte Temmincks Strandloper *Calidris temminckii*, Teugse Kolk, Deventer, 22 augustus 2016.
Foto: E. Winkel. .